

У фондах Беларускай дзяржаўнай бібліятэкі

У фондах Дзяржаўнай бібліятэкі БССР імя В. І. Леніна ёсць многа розных дакастрычніцкіх выданняў большэвіцкіх газет. Ёсць першыя выданні твораў асновапаложнікаў марксізма—К. Маркса і Ф. Энгельса.

Захоўваецца, напрыклад, першы нумар «Нямецка-французскіх летапісаў» пад рэдакцыяй К. Маркса і А. Ругэ, які вышаў у 1844 годзе ў Парыжы. У ім змешчаны працы К. Маркса «Уводзіны да крытыкі філасофіі права Гегеля» і «Да яўрэйскага пытання», а таксама артыкулы Ф. Энгельса «Становішча Англіі» і «Нарысы да крытыкі палітычнай эканоміі». Ёсць першае выданне «Капітала» К. Маркса, якое вышла ў Гамбургу ў выдавецтве Ото Мейснера.

З выданнем «Капітала» імя К. Маркса становіцца шырока вядомым у Расіі. Вялікую работу па пашырэнню марксізма ў Расіі правяла плеханаўская група «Вызваленне працы». Нягледзячы на забарону царскага ўрада, услед за першым томам «Капітала» на рускай мове вышлі: у 1885 г.—другі том, тыражом 3.000 экзэмпляраў, а ў 1896 г.—трэці том. Экзэмпляры гэтых выданняў таксама захоўваюцца ў бібліятэцы.

У нас ёсць таксама першае выданне кнігі Ф. Энгельса «Паходжанне сям'і, прыватнай уласнасці і дзяржавы», якая вышла ў Маскве і Пецярбургу ў 1894 і 1895 гг. Вялікую цікавасць прадстаўляюць рэдкія выданні «Маніфеста комуністычнай партыі» на рускай, нямецкай, англійскай і французскай мовах. З іншых твораў К. Маркса, якія захоўваюцца ў Дзяржаўнай бібліятэцы, трэба адзначыць першыя выданні «Да крытыкі палітычнай эканоміі»—1859 г., «Пан Фогт»—1860 г., «Сакратная дыпламатыя»—1899 г., а таксама першыя выданні кніг Энгельса: «Анты-Дзюрынг» 1877 г., «Развіццё сацыялізма ад утопіі да навукі» 1883 г., «Людвіг Фейербах» 1888 г., «Паходжанне сям'і, прыватнай уласнасці і дзяржавы» 1884 г. На адным з гэтых экзэмпляраў ёсць уласнаручны аўтограф Ф. Энгельса: «Дарагому сябру П. Лаўрову. Ф. Энгельс».

У 90-х гадах мінулага стагоддзя атрымліваюць шырокае распаўсюджанне ў Расіі працы В. І. Леніна і І. В. Сталіна. У фондах бібліятэкі ёсць першыя легальныя выданні Леніна, які пісаў тады пад псеўданімам В. Ильін. Сярод іх—«Развіццё капіталізма ў Расіі» (Пецярбург, 1899 г.), «Эканамічныя артыкулы і эцюды» таго-ж выдання.

Пасля звароту з сібірскай ссылкі ў 1900 годзе В. І. Ленін наладжвае за граніцай выданне першай агульнарускай марксісцкай газеты—«Искра». У бібліятэцы захоўваецца поўны камплект ленінскай «Искры». Акрамя таго, ёсць дадатак да «Искры» ў выглядзе карыкатур на злобу дня. У дадатку да восьмага нумара пад загалоўкам «У пагоні за мільёнамі» востра і трапіна высмейваецца паездка Нікалая II у Францыю за чарговай пазыкай. Нікалай II наказан сядзячым у карэце, якая едзе па чалавечых целах, а вакол жандармы збіваюць народ нагайкамі і шаблямі.

На старонках «Искры» знайшлі таксама адлюстраванне рэвалюцыйнага руху і барацьба працоўных у Беларусі. Так, у шостым нумары паведамлялася аб сялянскіх бунтах з прычыны малазямелля, якія ахапілі 32 вёскі Ашмянскага навета. На падаўленне бунта было наслана 2 батальёны пяхоты. У сёмым нумары «Искры» паведамлялася, што ў выніку сутычкі войск з сялянамі ў Ашмянскім павеце арыштавана 50 «зачынічыкаў», з якіх 20 былі высланы ва Усходнюю Сібір.

«Искра» паведамляла таксама аб стачках рабочых махорачнай фабрыкі і гарбароў Віцебска, пераплётчыкаў Гродна, рабочых фанернай фабрыкі ў Пінску, прыказчыкаў у Гомелі, сталяроў у Мінску. У 9 нумары газеты быў апублікаван вялікі артыкул пад загалоўкам «Палітычная распушта і «эканамічная» бязглуздасць», накіраваны супраць зубатаўскіх арганізацый, якія звлі сабе гняздо ў Мінску. Дзякуючы «Искре» гэтая паліцэйска-шпіёнская агентура ў рабочым руху была поўнасьцю выкрыта. У 24 нумары газеты ў артыкуле пад загалоўкам «3 губернатарскіх порываў. «Клін» у Магілёў едзе!» дадзена знішчальная характарыстыка царскага сатрана, магілёўскага губернатара Клінгенберга—«нягодніка, п'яніцы і распусніка», які праславіўся сваімі зверствамі ў іншых губернях.

Характарыстыка Клінгенберга поўнасьцю падвердзілася. У час яго «гаспадарання» ў Магілёўскай губерні былі тры пагромы, сотні сялян былі збіты і сасланы ў Сібір у часе падаўлення рэвалюцыі 1905 года.

Пасля паяўлення ў свет 51 нумара В. І. Ленін вышаў з рэдакцыі газеты «Искра» ў знак пратэсту супраць захону яе меншавікамі. Большэвікі пекаторы перыяд не мелі свайго органа. Ё гэтаму часу адносяцца рад выданняў В. І. Леніна, якія вышлі ў «Свободной печати» ў Жэневе і з'яўляюцца цяпер бібліяграфічнай рэдкасцю. У бібліятэцы ёсць рад брашур: «Аб прычынах выхаду з рэдакцыі «Искры»—1903 г., «Земская кампанія і план «Искры»—1904 г., «Да вясковай беднаты» — 1903 г. і інш.

У бібліятэцы імя В. І. Леніна ёсць таксама творы Леніна, упершыню апублікаваныя ў выданні «Свободной печати»: «Што рабіць?»—1902 г. у Штутгарце, «Крок уперад, два крокі назад»—1904 г., «Дзве тактыкі сацыял-дэмакратыі ў дэмакратычнай рэвалюцыі»—1905 г. у Жэневе.

22 снежня 1904 г. вышаў першы нумар большэвіцкай газеты «Вперед» пад рэдакцыяй В. І. Леніна. З 22 снежня 1904 г. па 5 мая 1905 г. вышла 18 нумароў гэтай газеты. Падобна ленінскай «Искры» «Вперед» і наступныя большэвіцкія газеты асвятлялі на сваіх старонках і рэвалюцыйны рух на Беларусі.

III з'езд РСДРП прызнаў газету «Вперед» цэнтральным органам партыі, пераймензваўшы яе ў «Пролетарій», які выходзіў з 14 мая па 18 лістапада 1905 г. пад рэдакцыяй Леніна. Усяго вышла 26 нумароў «Пролетарія». Поўныя камплекты гэтых двух большэвіцкіх газет захоўваюцца ў фондах нашай бібліятэкі.

Пасля маніфеста 17 кастрычніка 1905 г. большэвікі на час змаглі выйсці з падполля. Быў наладжан выпуск першай легальнай большэвіцкай газеты «Новая жизнь», якая праіснавала да 16 снежня 1905 г. З 28 вышаўшых нумароў у бібліятэцы ёсць 7, у тым ліку і першы.

У нас захоўваюцца таксама камплекты «Правды» за 1912 і 1914 гады.

З 1922 г. Дзяржаўная бібліятэка БССР імя В. І. Леніна атрымлівае абавязковы экзэмпляр усёй выходзячай літаратуры на розных мовах наролаў СССР. Таму яна мае ў асноўным усе выданні класікаў марксізма-ленінізма, якія выходзілі пасля Вялікай Кастрычніцкай рэвалюцыі.

Г. САФ'ЯН,
вучоны сакратар Дзяржаўнай бібліятэкі БССР імя В. І. Леніна.